

Handreiking hertellingen centraal stembureau en vertegenwoordigend orgaan

Wie kunnen besluiten tot een hertelling?

Er zijn twee organen die kunnen beslissen tot een hertelling: het centraal stembureau en het vertegenwoordigend orgaan (provinciale staten of het algemeen bestuur van het waterschap).

Wat is het verschil tussen een hertelling en een nader onderzoek?

Het centraal stembureau kan een gemeentelijk stembureau opdragen een vermeende fout nader te onderzoeken (artikel P 1e, eerste lid, van de Kieswet). Het kan daarbij nodig zijn om (een deel van) de stembescheiden opnieuw te tellen. Of er een nieuwe telling nodig is, beslist het gemeentelijk stembureau. Daarin verschilt het nader onderzoek van de hertelling. Bij een hertelling moet het gemeentelijk stembureau altijd een nieuwe telling houden.

Wie voert de hertelling uit?

Een hertelling waartoe besloten is door het centraal stembureau, wordt uitgevoerd door het/de desbetreffende gemeentelijk stembureau(s). Dat staat in artikel P 21 van de Kieswet. Dat gebeurt "onder mandaat en machtiging" van het centraal stembureau, wat inhoudt dat het centraal stembureau het verantwoordelijke orgaan blijft, maar dat het de feitelijke werkzaamheden overlaat aan het gemeentelijk stembureau (dat vanwege zijn taken in het proces van uitslagvaststelling immers beter geëquipeerd is voor een hertelling). Het centraal stembureau verleent de machtiging op het moment dat het tot de hertelling besluit.

Ook een hertelling waartoe besloten is door het vertegenwoordigend orgaan, wordt uitgevoerd door het/de desbetreffende gemeentelijk stembureau(s). Dat staat in artikel V 4a, tweede lid, van de Kieswet. Ook dat gebeurt "onder verantwoordelijkheid" van het vertegenwoordigend orgaan¹, maar ook hier laat het vertegenwoordigend de feitelijke werkzaamheden over aan het gemeentelijk stembureau.

Welke regels gelden er?

Hertellen in opdracht van het centraal stembureau gebeurt op dezelfde manier als een telling door het gemeentelijk stembureau (artikel P 21, vierde lid, van de Kieswet). De hertelling ziet echter alleen op het opnieuw tellen van de stembiljetten, niet op het opnieuw tellen van de toegelaten kiezers (de stempassen, kiezerspassen en volmachten). Het gaat bij de hertelling in opdracht van het centraal stembureau uitsluitend om het vaststellen van de juistheid van de telling van de uitgebrachte stemmen.

Bij een besluit tot hertelling door het vertegenwoordigend orgaan kunnen de stempassen etc. wél worden betrokken bij de hertelling.

Op welk moment kan tot een hertelling worden besloten?

Het centraal stembureau kan tijdens de openbare zitting waarin het normaal gesproken de verkiezingsuitslag zou hebben vastgesteld, besluiten om opdracht te geven tot het houden van een hertelling (artikel P 21, eerste lid, van de Kieswet).

Het vertegenwoordigend orgaan kan tijdens de zitting waarin het besluit over de geloofsbrieven en over de geschillen die met betrekking tot de verkiezing zijn gerezen, beslissen tot het houden van een hertelling (artikel V 4a, eerste lid, van de Kieswet).

---

¹ De wet spreekt in dit geval niet over "mandaat en machtiging" omdat niet alle vertegenwoordigende organen bestuursorganen zijn in de zin van de Algemene wet bestuursrecht.

Op welk moment vindt de hertelling plaats?

De hertelling vindt onmiddellijk na het besluit plaats. Een precies tijdstip is dus niet genoemd. Dit zal afhangen van de omvang van de hertelling en de tijd die nodig is om die te organiseren. Na het besluit wordt de zitting van het centraal stembureau c.q. het vertegenwoordigend orgaan geschorst.

Ingevolge artikel V 9, eerste lid, van de Kieswet moet, bij een hertelling waartoe is besloten door het vertegenwoordigend orgaan, het centraal stembureau uiterlijk op de veertiende dag na de stemming (d.w.z.: op woensdag 29 maart) voor zover nodig de uitslag van de verkiezing opnieuw vaststellen, en deze op zitting bekendmaken. Dat is echter niet in alle gevallen haalbaar: het vertegenwoordigend orgaan zal in de praktijk niet eerder dan maandag 27 of dinsdag 28 maart tot een hertelling besluiten. Als dit een algehele hertelling is, zal die nooit op een zodanig tijdstip kunnen worden afgerond dat het centraal stembureau al op woensdag 29 maart de gewijzigde verkiezingsuitslag kan vaststellen. Probeer de hertelling in dat geval zo spoedig mogelijk uit te voeren. Artikel V 9 zal bij een volgende wijziging van de Kieswet worden aangepast.

Wat is de omvang van de hertelling?

Het centraal stembureau en het vertegenwoordigend orgaan kunnen besluiten tot hertelling van één, meerdere of alle stembureaus. Voor een hertelling door het centraal stembureau geldt dat deze in principe beperkt is tot die stembureaus waar vermoedens zijn van ernstige fouten bij de stemopneming. Stembureaus met een kloppend proces-verbaal, zonder dat eventuele bezwaren of ontvangen meldingen aanleiding zijn aan de juistheid hiervan te twifelen, worden niet herteld.

Wat is géén aanleiding voor een hertelling?

- Verschillen tussen de voorlopige uitslag (die op woensdagavond/-nacht wordt doorgegeven aan de media) en de definitieve uitkomsten zoals vastgesteld door het gemeentelijk stembureau zijn géén reden voor een hertelling. De voorlopige uitslag is veelal gebaseerd op een snelle telling op lijstniveau en heeft niet altijd betrekking op alle stembureaus. De definitieve tellingen zijn gebaseerd op tellingen op kandidaatsniveau.
- Ook bezwaren van kiezers over de gang van zaken tijdens de stemming zijn geen reden voor een hertelling. Een hertelling is immers alleen zinvol als deze kan leiden tot een andere zetelverdeling. Bezwaren die zien op bijvoorbeeld ten onrechte uitgebrachte stemmen (niet kiesgerechtigden die hebben gestemd, personen die meer dan één stem hebben uitgebracht), ten onrechte uitgebrachte volmachtstemmen of ten onrechte gegeven ondersteuning tijdens het stemmen (twee in één hokje) dienen niet te leiden tot een hertelling. Dergelijke bezwaren kunnen slechts leiden tot een discussie in het vertegenwoordigend orgaan over de geldigheid van de stemming (en eventueel over het uitschrijven van een nieuwe stemming). Een hertelling zal in dit geval niet kunnen leiden tot een andere verkiezingsuitslag.
- Ook aanwijzingen dat er voorafgaand aan de stemming sprake was van onregelmatigheden zijn geen reden voor een hertelling. Bijvoorbeeld dat er volmachtstemmen zijn geronseld, dat de adressen van de stemlokalen niet correct aan de kiezers zijn bekendgemaakt, dat een naam van een kandidaat op het stembiljet ontbrak of dat kiezers ten onrechte geen of een verkeerde stempas, of geen of een verkeerd stembiljet hebben ontvangen. Immers, het opnieuw tellen van de stemmen kan hieraan niets veranderen. Wel kan het vertegenwoordigend orgaan om deze reden besluiten tot een *herstemming*.

HERTELLING DOOR HET CENTRAAL STEMBUREAU

De bevoegdheid van het centraal stembureau om een hertelling te gelasten is geclausuleerd: het centraal stembureau kan alleen tot een hertelling overgaan als sprake is van een ernstig vermoeden dat een of meer gemeentelijk stembureaus zodanige fouten hebben gemaakt bij de stemopneming dat die van invloed kunnen zijn op de zetelverdeling.

Het centraal stembureau kan alleen tot een hertelling beslissen in de zitting waarin de uitslag van de stemming wordt vastgesteld. Een hertelling in opdracht van het centraal stembureau kan dus nooit plaatsvinden vóór die zitting. Wel kan het centraal stembureau, zoals bekend, gemeentelijk stembureaus al eerder hebben gevraagd om nader onderzoek te doen en eventueel te hertellen.

Mocht het centraal stembureau voornemens zijn in de zitting te besluiten tot een hertelling, dan kan dit uiteraard zodanig voorbereid worden dat de hertelling direct aansluitend aan deze zitting kan plaatsvinden. Het besluit om tot een hertelling over te gaan, houdt een schorsing in van de zitting van het centraal stembureau, tot de hertelling is afgerond.

Zoals opgemerkt, wordt de hertelling uitgevoerd door het desbetreffende gemeentelijke stembureau, tijdens een openbare zitting. De burgemeester moet dag, tijdstip en locatie van de zitting tijdig bekendmaken (artikel P 21, vierde lid en artikel P 1e, tweede lid, van de Kieswet).

Na afronding van de hertelling hervat het centraal stembureau zijn zitting, en maakt het de definitieve uitslag bekend, waarna de leden proces-verbaal P 22 ondertekenen.

Reden

Het centraal stembureau kan zowel ambtshalve tot een hertelling besluiten als naar aanleiding van een bezwaar van een of meer aanwezigen bij de zitting.

Zoals opgemerkt, kan het centraal stembureau alleen tot een hertelling besluiten als er een ernstig vermoeden bestaat dat door een of meer gemeentelijk stembureaus bij de stemopneming zodanige fouten zijn gemaakt dat zij van invloed kunnen zijn op de zetelverdeling. Er moet aan al deze elementen zijn voldaan om te kunnen komen tot het besluit dat een hertelling noodzakelijk is.

NB: verschillen tussen het aantal toegelaten kiezers en het aantal getelde stembiljetten leveren op zichzelf nog geen ernstig vermoeden op, aangezien het gemeentelijk stembureau bij deze verschillen al verplicht een hertelling heeft uitgevoerd. Bovendien heeft het centraal stembureau in het kader van het controleprotocol ook al vastgesteld dat dit is gebeurd, of (als dit onverhoopt nog *niet* was gebeurd) het gemeentelijk stembureau gevraagd om alsnog te hertellen.

Relatie hertelling en toelating leden tot provinciale staten/waterschapsbestuur

In principe treden de leden van provinciale staten c.q. het algemeen bestuur van het waterschap af op woensdag 29 maart om 0.00 uur. Dit gebeurt van rechtswege. Echter, indien op dat moment de geloofsbrieven van meer dan de helft van de nieuwgekozen leden nog niet is goedgekeurd, houden de oude leden zitting tot dit wel het geval is. Ingeval van een hertelling door het centraal stembureau kan het zijn dat er nog geen uitslag is vastgesteld op dat tijdstip, of dat het onderzoek van de geloofsbrieven nog niet is afgerond. In dat geval houden de oude staten/houdt het oude waterschapsbestuur zitting tot voldoende leden kunnen worden benoemd en toegelaten (artikel V 15 van de Kieswet).

HERTELLING DOOR HET VERTEGENWOORDIGEND ORGAAN

Het vertegenwoordigend orgaan kan tot een hertelling besluiten in het kader van het onderzoek naar de geloofsbrieven en dus de toelating van de kandidaten (artikel V 4 van de Kieswet). Dit onderzoek vindt "onverwijld" plaats, nadat het centraal stembureau de uitslag bekend heeft gemaakt en de kennisgeving van de voorzitter van het centraal stembureau inzake de benoemingen heeft ontvangen. Dat kan dus al op donderdag 23 of vrijdag 24 maart, al zal de commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven meestal niet eerder dan op maandag 27 of dinsdag 28 maart bijeenkomen. Het besluit tot een hertelling is een besluit van het vertegenwoordigend orgaan (gewone meerderheid). Het zal

daartoe dus bijeengeroepen moeten worden. Het besluit kan uiteraard worden voorbereid door de commissie voor de geloofsbrieven.

Reden

De bevoegdheid van het vertegenwoordigend orgaan om een hertelling te gelasten, is niet geclausuleerd. Toch is van belang om te wijzen op het volgende. Doel van de op 1 januari jl. in werking getreden Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen is dat eventuele (tel)fouten tijdig vóór de vaststelling van de uitslag kunnen worden geconstateerd en gecorrigeerd. Daar is ruimte voor gecreëerd door de uitslagvaststellingsprocedure te verlengen van 8 naar 14 dagen. Het gemeentelijk stembureau heeft de verplichting om fouten van stembureaus te corrigeren (artikel Na 10 e.v. van de Kieswet). En na vaststelling van de uitkomsten op gemeenteniveau door het gemeentelijk stembureau, heeft het centraal stembureau een aantal controletaken. Als bij het centraal stembureau het vermoeden ontstaat van overgebleven fouten, dan draagt het gemeentelijk stembureau op om dat vermoeden te onderzoeken, en indien nodig die fouten te corrigeren (artikel P 1e van de Kieswet). De tellingen zijn dus verschillende keren bekeken en indien nodig zijn er hertellingen uitgevoerd. Hoewel het vertegenwoordigend orgaan, zoals opgemerkt, een ongeclausuleerde bevoegdheid heeft om een (al dan niet integrale) hertelling te gelasten, ligt het voor de hand dat daartoe *uitsluitend* wordt overgegaan indien er sterke aanwijzingen zijn dat er, ondanks de zorgvuldig ingerichte hiervóór omschreven procedure, nog (grote) telfouten zijn overgebleven. Indien die aanwijzingen er *niet* zijn, is een hertelling niet aangewezen, met name gelet op de belasting die dat meebrengt voor de desbetreffende gemeentelijke organisaties. Het enkele feit dat twee of meer partijen dicht bij elkaar zijn geëindigd, of dat er weinig extra stemmen nodig zijn voor een restzetel, zou géén aanleiding moeten zijn om tot een hertelling over te gaan. Mocht binnen het vertegenwoordigend orgaan de vraag om een hertelling aan de orde zijn, dan verdient het aanbeveling dat de voorzitter van het vertegenwoordigend orgaan de aandacht van de leden vestigt op het voorgaande.

Relatie hertelling en toelating leden tot het vertegenwoordigend orgaan

Ook hier geldt dat de leden van het vertegenwoordigend orgaan aftreden op woensdag 29 maart om 0.00 uur. Dit gebeurt van rechtswege. Echter, indien op dat moment de geloofsbrieven van meer dan de helft van de nieuwgekozen leden nog niet zijn goedgekeurd, houden de oude leden zitting tot dit wel het geval is (artikel V 15, eerste lid, van de Kieswet). Ingeval van een volledige hertelling door het vertegenwoordigend orgaan ligt het voor de hand om nog geen enkel lid toe te laten. In dat geval blijven de oude staten/blijft het ouder waterschapsbestuur aan.

Dit laat onverlet dat het vertegenwoordigend orgaan kan besluiten tot toelating van de leden waarop de eventuele onjuistheden bij de vaststelling van de uitslag geen invloed kunnen hebben (artikel V 5 van de Kieswet). Bijvoorbeeld als maar een gedeeltelijke hertelling plaatsvindt. Als de nieuwe leden wel 'gewoon' aantreden voorafgaande aan de hertelling, gebeurt het onderzoek van de eventueel later toe te laten leden (na de hertelling) door het nieuwe orgaan. De oude leden zijn dan immers al afgetreden.

Let op: Indien eventueel een lid is toegelaten waarvan na de hertelling vast te staan dat dit ten onrechte is gebeurd, dan blijft deze persoon gewoon lid: degene die in die plaats als gekozen wordt aangemerkt valt dan af.

Vaststelling uitkomsten hertelling

Nadat de hertelling in opdracht van het vertegenwoordigend orgaan is voltooid, stelt het centraal stembureau zo nodig een gewijzigde verkiezingsuitslag vast, door het opmaken van een nieuw proces-verbaal P 22. Dat volgt uit artikel V 9, tweede lid, van de Kieswet.